

IMPLEMENTATION OF GFS IN PUBLIC SECTOR OF KOSOVO

Gazmend Morina

ISPE College, Faculty of Economics, Pristina gazmend_morina@hotmail.com

Ajete Ukshini

Ministry of Finance, Treasury of Kosovo, Pristina ajete_ukshini@hotmail.com

Mustaf Kadriaj

International University of Struga, Struga Macedonia

Zenel Sejfiqaj

International University of Struga, Struga Macedonia

Abstract: In this paper will explain the functioning of the system of GFS (Government Finance Statistics) in the public sector in Kosovo. GFS is part of a series of international guidelines on statistical methodologies that have been issued by the International Monetary Fund. GFS was produced by the IMF's Statistics Department in fulfillment of its mission to provide strong leadership for the development and application of sound statistical practices, and is published in service of the worldwide trend toward greater accountability and fiscal transparency. GFS will help the Ministry of Finance to prepare the annual data according to GFS and annual government finance statistics.

It will also explain the classification of public expenditure in the public sector at central and local level and classification of public enterprises in Kosovo with specific budget.

GFS refers generally to the central government, the public sector, including public enterprises, which in post-war Kosovo are not included in the Kosovo budget, except Radio Television of Kosovo, which is an extra budget unit. GFS also aims at co-operating or intermingling the public sector with the private sector.

The public sector under the GFS structure consists of all resident institutional units directly or indirectly controlled by resident government units, which means all units of the general government sector and resident corporate corporations. The GFS Guide is a very important guide that facilitates the use and application of data and fiscal analysis for reporting purposes to anyone who wants to implement the GFS structure. Kosovo's benefit and benefit is of great importance as the IMF wants to help Kosovo in the field of fiscal data and the way it is reported.

In addition to Kosovo, the IMF is helping other Balkan countries. However, according to GFS the costs or concretely the public accounting should be recorded according to accrual accounting principle. Thus, the government sector should move from accounting principle to cash basis, in accrual accounting principle.

Keywords: GFS, International Monetary Fund, Reports, Statistics, Sector

ZBATIMI I GFS NË SEKTORIN PUBLIK TË KOSOVËS

Gazmend Morina

Kolegji ISPE, Fakulteti Ekonomik, Prishtinë gazmend_morina@hotmail.com

Ajete Ukshini

Ministria e Financave, Thesari i Kosovës, Prishtinë ajete_ukshini@hotmail.com

Mustaf Kadriaj

Universiteti Ndërkombëtar i Strugës, Strugë Maqedoni

Zenel Sejfiqaj

Universiteti Ndërkombëtar i Strugës, Strugë Maqedoni

Abstrakt: Në këtë punim do të spjegohet mënyra e funksionimit të sistemit të GFS (Government Finance Statistics) në sektorin publik në Kosovë. GFS është pjesë e një serie të udhëzimeve ndërkombëtare për metodologjitë statistikore që janë lëshuar nga Fondi Monetar Ndërkombëtar. GFS është përgatitur nga Departamenti i Statistikave të FMN-së në përmbushjen e misionit të saj për të siguruar udhëheqje të fortë për zhvillimin dhe zbatimin e praktikave të shëndosha statistikore, dhe është botuar në shërbim të trendit botëror drejt përgjegjësisë më të madhe

dhe transparencës fiskale. GFS do ti ndihmoj Ministrisë së Financave të Republikës së Kosovës që t'i përpilojë të dhënat vjetore sipas GFS dhe statistikave vjetore të financave qeveritare. Gjithashtu do të shpjegohet klasifikimi i shpenzimeve publike në sektorin publik në nivelin qendror dhe lokal si dhe klasifikimi i ndërmarrjeve publike me buxhet specifik në Kosovë.

GFS i referohet në përgjithësi qeverisë qendrore, sektorit publik, duke i përfshirë edhe ndërmarrjet publike, të cilat në Kosovë nga paslufta nuk janë të përfshira në buxhetin e Kosovës, përveç Radio Televizionit të Kosovës, i cili është njësi me buxhet ekstra. Po ashtu GFS synon edhe në një bashkëpunim apo gërshetim të sektorit publik me sektorin privat.

Sektorin publik sipas strukturës së GFS, përbëhet nga të gjitha njësitë institucionale rezidente të kontrolluara direkt apo indirekt, nga njësitë e qeverisë rezidente, që nënkupton të gjitha njësitë e sektorit të qeverisë së përgjithshme dhe korporatat publike rezidente.

Udhëzuesi i GFS është një udhërrëfyes shumë i rëndësishëm i cili ju lehtëson përdorimin dhe zbatimin në praktikë të të dhënave dhe analizave fiskale për qëllime të raportimit, të gjithë atyre që dëshirojnë ta implementojnë strukturën e GFS. Këtë dobi dhe përfitim të një rëndësie të madhe e ka fatin ta ketë edhe Kosova, pasi që FMN-ja po dëshironë ta ndihmojë Kosovën edhe në fushën e të dhënave fiskale dhe mënyrën e raportimit të tyre.

Përveç Kosovës FMN është duke iu ndihmuar edhe vendeve tjera të Ballkanit.

Mirëpo sipas GFS shpenzimet apo konkretisht kontabiliteti publik duhet të regjistrohet sipas parimit akrual të kontabilitetit. Pra, sektori qevritar duhet të kalojë nga parimi kontabël mbi bazën e cash-it, në parimin akrual kontabël.

Fjalët kyqe: GFS, Fondi Monetar Ndërkombëtar, Raportet, Statistikat, Sektori

1. HYRJE

Government Finance Statistics (GFS) është një udhërrëfyes apo standard përmes të cilit Fondi Monetar Ndërkombëtar po synon që Qeverisë së Kosovës t'i ndihmoj ta ndërtoj një sistem për të siguruar një udhëheqje të shëndoshë në lidhje me politikën fiskale, përpilimin dhe raportimin e të dhënave fiskale. GFS i referohet në përgjithësi qeverisë qendrore, sektorit publik, duke i përfshirë edhe ndërmarrjet publike, të cilat në Kosovë nga paslufta nuk janë të përfshira në buxhetin e Kosovës, përveç Radio Televizionit të Kosovës, i cili është njësi me buxhet ekstra.

Po ashtu GFS synon edhe në një bashkëpunim apo gërshetim të sektorit publik me sektorin privat. GFS ka për qëllim që t'i udhëzojë qeveritë qendrore që t'i caktojë apo definojë institucionet të cilat duhet t'i përgatitin politikën fiskale, institucionet e caktuara të cilat duhet t'i menaxhojnë të dhënat fiskale si për shpenzimet, të hyrat, borxhet dhe pasuritë. GFS është përgaditur dhe menaxhohet nga Departamenti i Statistikave të Fondit Monetar Ndërkombëtar.⁶⁸

GFS ka për qëllim edhe harmonizimin apo përshtatshmërinë e politikave dhe procedurave në aspektin ndërkombëtar. Objektivat e GFS janë edhe klasifikimi i sektorit publik, mënyra e raportimit të shpenzimeve, të hyrave, pasurive si dhe mënyra e raportimit financiar. Në këtë drejtim Fondi Monetar Ndërkombëtar ka filluar me trajnimin e zyrtarëve të institucioneve kyqe të Kosovës në këtë fushë si Ministrisë së Financave, Bankës Qendrore të Kosovës, Thesarit të Kosovës, Entit të Statistikave të Kosovës, duke organizuar trajnime, seminare apo konferenca si brenda Kosovës ashtu edhe në nivel ndërkombëtar, duke qenë të ftuar bashk me zyrtarë të institucioneve të vendeve të rajonit, europës etj.

Sektorin publik sipas strukturës së GFS, përbëhet nga të gjitha njësitë institucionale rezidente të kontrolluara direkt apo indirekt, nga njësitë e qeverisë rezidente, që nënkupton të gjitha njësitë e sektorit të qeverisë së përgjithshme dhe korporatat publike rezidente.⁶⁹

2. GFS MANUAL

Për zbatimin e GFS në praktik, dhe për ta lehtësuar përdorimin e tij, Fondi Monetar Ndërkombëtar, e ka përpiluar një udhëzues i cili ka evaluuar prej vitesh, dhe tani më i fundit është ai i vitit 2014.

Pra, raportimi në Fondin Monetar Ndërkombëtar është i bazuar në Udhëzuesin e GFS 2014. Për të pasur një mbikëqyrje fiskale, Bordi Ekzekutiv i FMN-së, vendosi që të miratojë Udhëzuesin e GFS 2001/14, si një format

⁶⁸ "Government Finance Statistics Manual 2014", International Monetary Fund;

⁶⁹ "Public Sector Debt Statistic", International Monetary Fund, The World Bank for International Settlements ;

standard i paraqitjes së të dhënave fiskale në publikimet e Fondit Monetar Ndërkombëtar. Udhëzuesi i GFS është një udhërrëfyes shumë i rëndësishëm i cili ju lehtëson përdorimin dhe zbatimin në praktikë të të dhënave dhe analizave fiskale për qëllime të raportimit, të gjithë atyre që dëshirojnë ta implementojnë strukturën e GFS. Këtë dobi dhe përfitim të një rëndësie të madhe e ka fatin ta ketë edhe Kosova, pasi që FMN-ja po dëshironë ta ndihmojë Kosovën edhe në fushën e të dhënave fiskale dhe mënyrën e raportimit të tyre.

Përveç Kosovës FMN është duke iu ndihmuar edhe vendeve tjera të Ballkanit. Në vijim shihet një pasqyrë e zbatimit të GFS në Kosovë dhe vendet e tjera të rajonit.⁷⁰

Tabela 1 . Aplikimi i GFS në vendet e Ballkanit

Vendi	Fondi Monetar Ndërkombëtar		Banka Botërore / FMN	Eurostat	
	Të dhënat fiskale të Frekuencave të Larta Statistikat Financiare Ndërkombëtare	Të dhënat vjetore të GFS Government Finance Statistics Yearbook	Të dhënat Tremujore të Statistikave të Borxhit në Sektorin Publik	Procedurat e Deficitit të Tëpruar (EDP)	Llogarit ë e të Dhënave e Kombëtare
Shqipëria	☐✓	☐☐☐✓☐☐☐	✓☐☐	☐☐☐✓☐☐☐	☐☐☐✓ ☐☐☐
Bosna dhe Hercegovina	✓☐☐	✓☐☐	χ☐	☐☐☐☐χ	☐☐☐χ
Kosova	☐☐☐χ	☐☐☐χ	☐☐☐χ	☐☐☐☐χ	☐☐☐χ
Maqedonia	☐☐☐χ	✓☐☐☐	☐☐☐χ	χ	☐☐✓☐ ☐☐
Serbia	☐☐☐χ	☐☐✓☐☐☐☐	☐☐☐χ	χ	☐☐✓☐ ☐☐

- ① Nuk ka të dhëna të bilancit
- ② Vetëm të dhëna të pjesëshme të bilancit
- ③ Mbulim i të dhënave më pas se qeveria e përgjithshme
- ④ Pjesërisht / vetëm të dhënat jo zyrtare

3. INSTITUCIONET PJESMARRËSE

Shteti i Kosovës, konkretisht qeveria e përgjithshme, konform rregullave të GFS duhet të themelojë, definojë apo caktojë institucionet përkatëse që do të merren me mbledhjen, analizën dhe raportimin e të dhënave fiskale. Sipas Udhëzuesit 2014 të GFS, në Kosovë këto institucione pjesmarrëse do të jenë:

- a) Ministria e Financave – Thesari
- b) Banka Qendrore e Kosovës
- c) Enti i Statistikave të Kosovës

⁷⁰ “Manual on Government Deficit and Debt”, Eurostat, 2014 Edition, ISSN 2315-0815

4. SEKTORI PUBLIK / KLASIFIKIMI

Sektori publik sipas strukturës së GFS, përbëhet nga të gjitha njësitë institucionale rezidente të kontrolluara direkt apo indirekt, nga njësitë e qeverisë rezidente, që nënkupton të gjitha njësitë e sektorit të qeverisë së përgjithshme dhe korporatat publike rezidente.

Kufiri i sektorit publik përcaktohet nga kontrolli e jo nga pronësia.

Tabela 2. Sektori Publik dhe Sektorët tjerë të Ekonomisë

Sektori i qeverisë përgjithshme	Korporatat jofinanciare	Korporatat financiare	Familjet	Institucionet jofitimpruese të familjeve
Qeveria qendrore, Qeveria shtetërore, Qeveria lokale	Korporatat Publike	Korporatat Publike, BQK	Privat	Privat
	Korporatat Private	Korporatat Private		

= Sektori

Nga tabela e lartëcekur dhe nga manuali i GFS i hartuar nga FMN, shihet që në sektorin public në Kosovë duhet të përfshihen më shumë ndërmarrjet publike, si dhe ndërmarrjet me buget ekstra si: Aeroportin Ndërkombëtar i Prishtinës, Posta dhe Telekom i Kosovës, Radio Televizioni i Kosovës etj, duke krijuar kështu një bashkëpunim dhe gërshëtim të sektorit publik me sektorin privat. Pra standardi i GFS i jep shumë rëndësi klasifikimit të sektorit publik, dhe e bënë më gjithëpërfshirës, se sa që është aktualisht në Kosovë.

5. SEKTORI PUBLIK DHE KOMPONENTËT KRYESORË TË TIJ

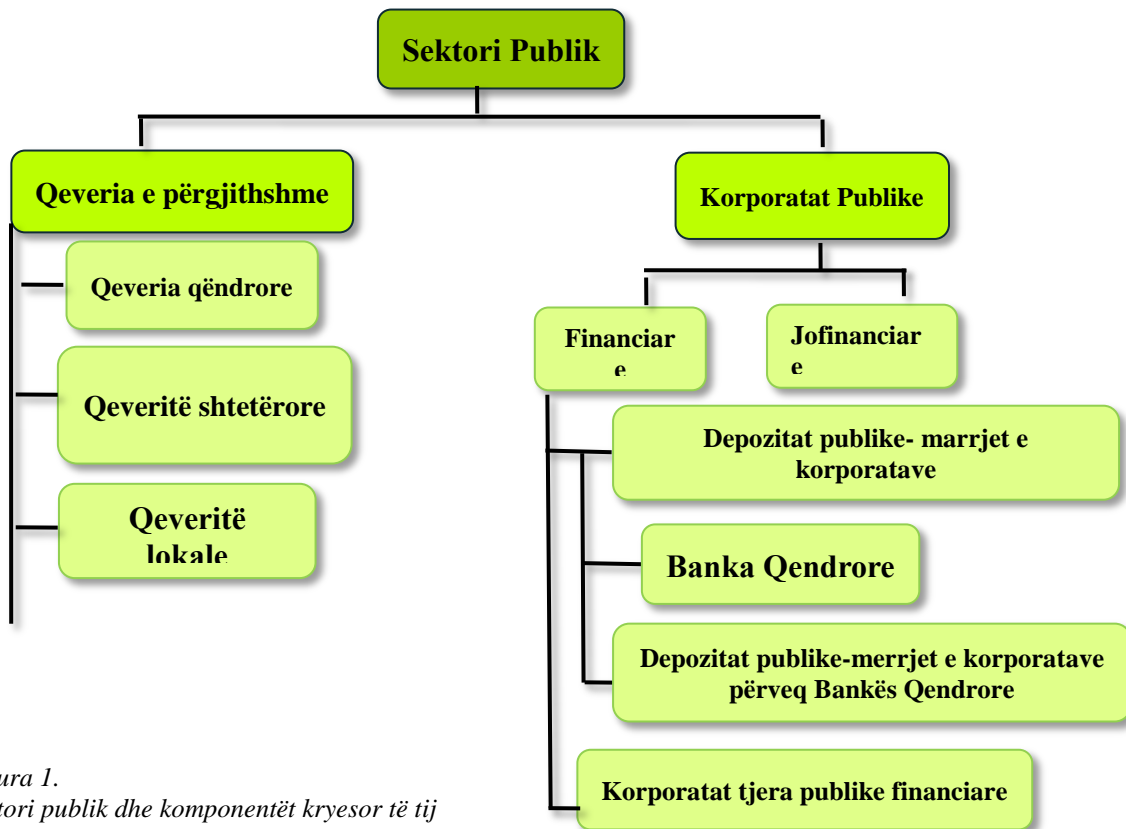

Figura 1. Sektori publik dhe komponentët kryesor të tij

6. TË HYRAT

Sipas procedurave të GFS të hyrat në sektorin public duhet të klasifikohen në:

a) TAKSA

Tatimet në të ardhura, fitime dhe fitim të kapitalit, Tatimet sipas listës së pagave dhe fuqisë punëtore, Tatimet në prone (tatimet periodike mbi pasurinë e paluajtshme, pasurinë neto), Tatime në mallra dhe shërbime, Taksa mbi Vlerën e Shtuar, Taksat në transaksionet financiare kapitale dhe Tregtinë Ndërkombëtare, Akciza

b) KONTRIBUTET SHOQËRORE

Kontributet e sigurimeve shoqërore, Kontributet e punëtorit, punëdhënësit, të vetë-punësuarit, të vetë-punëdhënësit

c) GRANTET

Nga qeveritë e huaja (rrjedhëse, kapitale), Nga organizatat ndërkombëtare (rrjedhëse, kapitale), Nga njësitë e qeverisë përgjithshme (rrjedhëse, kapitale)

TË HYRAT TJERA

Të ardhurat nga prona (interesi, dividendat, investimet, qiraja), Shitja e mallrave dhe shërbimeve (taksat administrative), Dënimet, gjobat dhe humbjet, Primet, tarifat dhe kërkesat vijuese, Kërkesat kapitale⁷¹

7. SHPENZIMET

Klasifikimi i shpenzimeve në sektorin qeveritar në Kosovë është i përafërt me atë që e kërkon procedura e GFS. Pra, shpenzimet publike duhet klasifikohen sipas:

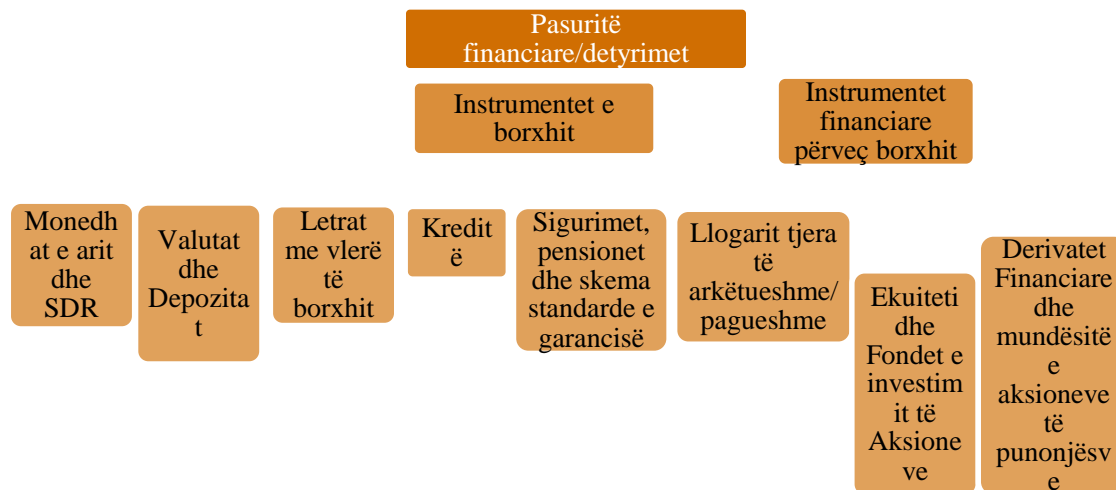
a) Klasifikimit ekonomik

b) Klasifikimi funksional

Mirëpo sipas GFS shpenzimet apo konkretisht kontabiliteti publik duhet të regjistrohet sipas parimit aktual të kontabilitetit. Pra, sektori qevritar duhet të kalojë nga parimi kontabël mbi bazën e cash-it, në parimin aktual kontabël.

Kalimi nga parimi i cash-it në parimin aktual është një ndryshim shumë i madh dhe rrënjësor, sepse parimi aktual kërkon klasifikim dhe përshkrim më detal të të hyrave, shpenzimeve, pasurive dhe detyrimeve.

Tabela 3. Llojet kryesore të pasurive financiare dhe detyrimeve

⁷¹ Rregullore QRK - NR. 22/2013 MBI PROCEDURAT PËR EMETIMIN DHE MENAXHIMIN E BORXHEVE SHTETËRORE, GARANCIVE SHTETËRORE DHE BORXHEVE KOMUNALE, Qeveria e Republikës së Kosovës, 2013.

8. BORXHI I SEKTORIT PUBLIK

Borxhi i sektorit qeveritar nënkupton kërkesat financiare që kërkojnë pagesa të interesit dhe ose principalit nga debitori te kreditori në datën, apo datat në të ardhmen.

Instrumentet e Borxhit

- a) Letrat me vlerë të borxhit
- b) Kreditë
- c) Të drejtat special të tërheqjes (Special Drawing Rights)
- d) Valutat & Depozitat
- e) Pagesat e llogarive tjera
- f) Sigurimet, pensionet & Skemat Standarde të Garancisë

9. KONKLUZIONE

Pas përfundimit të këtij hulumtimi dhe punimi shkencor disa nga konkluzionet tona janë:

GFS është një standard ndërkombëtar për përpilimin e të dhënave fiskale me qëllim të raportimit të tyre, i cili po i ofrohet si ndihmë Kosovës nga Fondi Monetar Ndërkombëtar. Këtë standard sot e përdorin rreth 140 vende.

Standardi i GFS kërkon një klasifikim më në detal të të dhënave si: sektorit publik, të hyrave, shpenzimeve, borxheve, pasurive dhe detyrimeve, me qëllim që raportimi i tyre të jetë më i klasifikuar në detaje.

Sektori publik në Kosovë momentalisht raporton në bazë të Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit në bazë të cash-it, kurse sipas standardit të GFS, sektori qeveritar në Kosovë duhet të raportojë në bazë të parimit akrual të kontabilitetit, pasi që sipas këtij parimi të dhënat financiare paraqiten më në detaje dhe më të qartësuara. Parimi akrual është shumë më i ndërlikuar se parimi mbi bazën e cash-it, andaj edhe ky ndryshim i parimit kontabël do të jetë shumë i dallueshëm, dhe esencial.

Fondi Monetar Ndërkombëtar ka filluar me trajnimin e zyrtarëve të institucioneve gjegjëse për përpilimin e të dhënave fiskale në Kosovë, për ta adoptuar Udhëzuesin e GFS, për qëllime të raportimit të të dhënave fiskale.

Sektori publik në Kosovë mendojmë që ende nuk është në gjendje të duhur profesionale për kalimin në parimin akrual të raportimit. Andaj ky kalim do të duhet të bëhet në mënyrë graduale, dhe të trajnohen profesionalisht zyrtarët që janë të lidhur me këtë proces.

Në përpilimin e të dhënave financiare, fiskale apo konkretisht në tërë sektorin publik në Kosovë duhet të përfshihen edhe korporatat publike financiare dhe jo financiare, si dhe Banka Qendore, e cila edhe ashtu është faktor i rëndësishëm në këtë aspekt.

Qeveria e Kosovës duhet të hartojë udhëzues, rregullore dhe procedura për të gjitha elementet të cilat i trajton standardi i GFS. Po ashtu duhet ta thellojë bashkëpunimin me organet kompetente të FMN-së, Bankën Botërore dhe institucionet tjera kombëtare dhe ndërkombëtare lidhur me këtë fushë të qeverisjes.

REFERENCAT

- [1] “Government Finance Statistics Manual 2014”, International Monetary Fund;
- [2] “Public Sector Debt Statistic”, International Monetary Fund, The World Bank for International Settlements
- [3] “Manual on Government Deficit and Debt”, Eurostat, 2014 Edition, ISSN 2315-0815
- [4] Ligji Nr.03/L-175, Për Borxhet Publike, Kuvendi i Kosovës, Dhjetor 2009